

Ειρμός 2023

ΤΑΞΗ: Γ΄ ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ

ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΣ: ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

ΜΑΘΗΜΑ: ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ

Προτεινόμενες Απαντήσεις

B1.

Το επιχείρημα που φέρνει ο Αριστοτέλης ως μαρτυρία («μαρτυρεῖ δὲ») για να αποδείξει ότι οι ηθικές αρετές δεν υπάρχουν μέσα μας εκ φύσεως εισάγεται με τον προσθετικό «καί» («καὶ τὸ γινόμενον») και αφορά το έργο των νομοθετών. Βασικός στόχος και επιδίωξή τους σύμφωνα με τον φιλόσοφο είναι να κάνουν τους πολίτες να αποκτήσουν την ηθική αρετή μέσω του εθισμού σε ανάλογες πράξεις και συμπεριφορές («οἱ γὰρ νομοθέται τοὺς πολίτας ἐθίζοντες ποιοῦσιν ἀγαθοῦς, ...»). Στο επιχείρημα αυτό εντοπίζεται και η γενικότερη αντίληψη των αρχαίων Ελλήνων ότι το άτομο δεν λειτουργεί αποκλειστικά και μόνο για χάρη του εαυτού του, αλλά και για χάρη του κοινού καλού. Έτσι και οι νομοθέτες λειτουργούν με βάση τον γνώμονα αυτό. Η ουσία του επιχειρήματος είναι: αν οι ηθικές αρετές ήταν έμφυτες, όλες οι ενέργειες των νομοθετών να κάνουν τους πολίτες καλούς θα ήταν μάταιες, αφού όλοι θα γεννιόντουσαν με ή χωρίς αυτές και οποιαδήποτε προσπάθεια δεν θα μπορούσε να μεταβάλει αυτά τα χαρακτηριστικά. Έτσι αποδεικνύεται αφενός ότι οι ηθικές αρετές δεν υπάρχουν μέσα μας εκ φύσεως και αφετέρου ότι αυτές δεν αποκτώνται αλλιώς παρά μόνο με τη διαρκή άσκηση και την επανάληψη ηθικών πράξεων. Ωστόσο, ο Αριστοτέλης επισημαίνει ότι κάποιοι νομοθέτες πετυχαίνουν το στόχο τους, ενώ κάποιοι άλλοι αποτυγχάνουν να ασκήσουν σωστά τους πολίτες. Γι' αυτό, άλλωστε, και τα πολιτεύματα διακρίνονται σε καλά και λιγότερο καλά. Ο Αριστοτέλης παραθέτει ένα επιπλέον επιχείρημα για να υποστηρίξει ότι οι δίκαιοι γίνονται δίκαιοι πράττοντας μόνο δίκαιες πράξεις. Όμοια και οι σώφρονες και οι ανδρείοι. Με άλλα λόγια γίνεται κανείς ηθικός μόνο όταν πράττει ηθικά. Το επιχείρημα το αντλεί από τον χώρο της πόλης, καθώς για τον φιλόσοφο υπάρχει στενή σχέση μεταξύ ηθικής και πολιτικής. Σύμφωνα με τον Σταγειρίτη μόνο αν ένας άνθρωπος διέπεται από ηθικές αρετές μπορεί να λειτουργήσει σωστά μέσα στην πόλη και ως πολίτης και ως πολιτικός.

B2.

Ο Αριστοτέλης θεωρεί ως ένα από τα σπουδαιότερα έργα της πολιτείας το παιδευτικό, το οποίο υλοποιείται κυρίως με τους νόμους και την παιδεία. Για το λόγο αυτό, αναφέρεται στο έργο του νομοθέτη και του δασκάλου, το οποίο είναι να κάνει τους πολίτες καλούς με τον εθισμό. Εθίζοντας με σωστό τρόπο τους πολίτες στο καλό, αποκτούν την ηθική αρετή, η οποία είναι απαραίτητη για την κατάκτηση της ευδαιμονίας. Αποκτά κανείς την ηθική αρετή, εάν εξασκηθεί σωστά με ηθικές πράξεις. Με την καλή εξάσκηση πετυχαίνει κάποιος τον στόχο του, ενώ με την κακή αποτυχαίνει (εὖ-κακῶς). Η φράση , μάλιστα, με την οποία ολοκληρώνει ο Αριστοτέλης τον συλλογισμό του «Εἰ γὰρ μὴ οὕτως εἶχεν, οὐδὲν ἂν ἔδει τοῦ διδάξοντος, ἀλλὰ πάντες ἂν ἐγίνοντο ἀγαθοὶ ἢ κακοί» επιβεβαιώνει την άποψή του ότι η άπόκτηση της ηθικής αρετής είναι συνυφασμένη με την παιδεία που θα αποκτήσει ο άνθρωπος από τη νεανική ηλικία. Κατά τον Αριστοτέλη, ο άνθρωπος αποκτά τις ηθικές αρετές με τον εθισμό και την άσκηση, ωστόσο, για να δημιουργηθούν καλές συνήθειες προϋποτίθενται καλοί τρόποι δράσης και συμπεριφοράς δηλαδή κάποια ποιότητα των ενεργειών του ανθρώπου.

Η αρετή, σύμφωνα με τον ίδιο, είναι αποτέλεσμα επαναλήψεων όμοιων ενεργειών «όμοίων ενεργειῶν». Οι ενέργειες είναι εκείνες, οι οποίες διαμορφώνουν τα μόνιμα στοιχεία του χαρακτήρα μας. Η επανάληψη όμοιων ενεργειών, η επανάληψη της ηθικής πράξης μάς βοηθάει να αποκτήσουμε μέσω του εθισμού, τα μόνιμα αυτά στοιχεία του χαρακτήρα μας. Σε αυτό, συνίσταται ο ρόλος της παιδείας. Ο εθισμός έχει μεγάλη παιδαγωγική αξία για τον Αριστοτέλη, διότι τα παιδιά συνηθίζουν να ενεργούν σωστά για τη διαμόρφωση της προσωπικότητάς τους. Η μικρή ηλικία είναι εκείνη, η οποία είναι η καταλληλότερη, ενεργώντας σωστά, από ηθική άποψη, προκειμένου να εγγραφούν στην ψυχή του ανθρώπου τα στοιχεία του χαρακτήρα και να αρχίσει η διαμόρφωση της ηθικής συνείδησης. Πρέπει, επομένως, από μικρή ηλικία να αποκτούμε τις σωστές συνήθειες.

Όμοίως βασική παιδαγωγική άποψη του Πλούταρχου είναι ότι η αρετή είναι προϊόν έθους, άσκησης. Σύμφωνα με τις αντιλήψεις του, η συνύπαρξη τριών βασικών στοιχείων συντελεί στην επιτυχία της αγωγής. Πρόκειται για τη «φύση», δηλαδή τις φυσικές προδιαθέσεις που φέρει εκ φύσεως ο άνθρωπος, για το «λόγο», τη μάθηση και την πνευματική καλλιέργεια και το «έθος» δηλαδή την άσκηση. Τα σπέρματα της αρετής ανήκουν στη φύση, ωστόσο, η εξέλιξη και η προαγωγή της εξαρτάται από τη μάθηση, η εφαρμογή της στη ζωή από τη συνήθεια και η τελειοποίησή της και από τα τρία αυτά στοιχεία. Την ωφέλεια και την αποτελεσματικότητα της αγωγής μπορεί κανείς να τη διακρίνει παντού στη φύση (γη, φυτά, ζώα).

B3. α. Σ β. Λ γ. Λ δ. Σ ε. Σ

B4.

νεογνό: γίνονται

Φροντιστήρια Ειρμός

διάλειμμα: λοιποὶ

οἰσοφάγος: διαφέρει

πληθώρα: πάμπολυ

δέος: δεινοῖς

Γ1. Ὅμως τώρα εσεῖς, ἐνῶ θεωρεῖτε ὅτι οἱ σύμμαχοι που ἔχουν ορκιστεῖ να ἔχουν τον ἴδιο εχθρό και φίλο μ' εσάς εἶναι οἱ καλύτεροι φίλοι σας, παράλληλα πιστεύετε ὅτι οἱ πολυτευόμενοι, που γνωρίζετε σαφῶς ὅτι προτιμούν τους εχθρούς της πόλεως, αξίζουν τη μεγαλύτερη εμπιστοσύνη. Αλλά βέβαια, δεν εἶναι δύσκολο να βρει κανεῖς τι να κατηγορήσει σ' αυτούς ἢ τι να κατακρίνει σ' εσάς τους ἄλλους: το δύσκολο ἔργο εἶναι να βρει με ποια λόγια ἢ με ποιες πράξεις θα επανορθώσει ὅσα τώρα δεν εἶναι σωστά. Οὔτε εἶναι ἴσως ἡ ὥρα να μιλήσει κανεῖς για ὅλα. Εἴαν πάντως, ὅσα ἔχετε αποφασίσει να κάμετε, μπορέσετε να τα επικυρώσετε με κάποια πράξη σύμφωνη με το συμφέρον σας, ἴσως και οἱ ἄλλες υποθέσεις σας μία μία θα βελτιώνονται συνεχῶς.

(Μτφρ. Β.Η. Τσακατίκας. χ.χ. *Λόγοι του Δημοσθένη. Γ' Ολυνθιακός, Ὑπέρ της Ἐλευθερίας των Ροδίων, Ἰσοκράτη Ἐπιστολή προς Φίλιππον. Εισαγωγή, μετάφραση, σημειώσεις. Αθήνα: ΟΕΔΒ.*)

Γ2. Στο συγκεκριμένο απόσπασμα ο ρήτορας επιπλήττει τους Αθηναίους, τόσο για την ανοχή τους ἀπέναντι στην προδοτική στάση των ολιγαρχικών, ὅσο και για την αδράνειά τους στην εκτέλεση των αποφάσεων. Ὑποστηρίζει ὅτι ὄφειλαν να διατηροῦν την ἴδια ἀντίληψη για τη στάση ενός ἀτόμου μέσα στην πολιτεία μ' αυτήν που εἶχαν για την υπηρεσία του στο στρατό. Ἐπρεπε, δηλαδή, να θεωροῦν ὅτι ὅπως ἐκεῖνος που εγκαταλείπει τη θέση στη μάχη, ὅπου τον ἔταξε ο στρατηγός, χάνει τα πολιτικά του δικαιώματα και δεν μετέχει στα κοινά, ἀναλόγως και αυτούς που εγκαταλείπουν την τάξη της πολιτείας και ἀκολουθοῦν ολιγαρχική πολιτική να τους στεροῦν το δικαίωμα ἀκόμη και της συμβουλῆς. Ἀντίθετα, σε αυτό, οἱ Αθηναῖοι στην περίπτωση των πολιτικών ἀνδρῶν, ἐμπιστεύονται ἐκείνους που γνωρίζουν ὅτι ἔχουν ἐπιλέξει να συνεργάζονται με τους εχθρούς της πόλης.

Γ.3.α.

οἷεσθε: ὦου

Φροντιστήρια Εἰρμός

λιπόντα: λελοίπασι / λελοίπασιν

προήρησθε: προελοῦ

β. διάνοιαν: διανοία

τάξιν: τάξει

ὄ τι: οἴσισι(ν)

πάντων: πᾶσι(ν)

Γ.4.α.

ὕμας: είναι αντικείμενο στο τελικό απαρέμφατο «ἔχειν».

τὴν τάξιν: αντικείμενο της επιθετικής μετοχής «τον λιπόντα»

ἄτιμον: είναι κατηγορούμενο στο αντικείμενο «τον λιπόντα» του ρήματος «οἴεσθε» από το απαρέμφατο εἶναι.

τῶν συμμάχων: γενική διαιρετική στην επιθετική μετοχή «τοὺς ὁμωμοκότας».

σαφώς: επιρρηματικός προσδιορισμός του τρόπου στο ρήμα «ἴστε».

ἤρημένους: κατηγορηματική μετοχή διότι εξαρτάται από το ρήμα γνώσης «ἴστε», αναφέρεται στο αντικείμενο «οὓς» του ρήματος «ἴστε» και είναι συνημμένη σε αυτό.

πράξει: επιρρηματικός προσδιορισμός, δοτική του μέσου στο απαρέμφατο «ἐπικυρῶσαι».

Γ4.β.

«ἐὰν δυνηθῆτ' ἐπικυρῶσαι συμφερούση τινὶ πράξει, καὶ τᾶλλ' ἂν ἴσως καθ' ἓν ἀεὶ βέλτιον σχοίη».

Υπόθεση: «ἐὰν δυνηθῆτ'», ἐὰν + υποτακτική

Απόδοση: «ἂν σχοίη», δυνητική ευκτική, που ισοδυναμεί με μελλοντική έκφραση

Υποθετικός λόγος του προσδοκώμενου.

Υποθετικός λόγος της απλής σκέψης του λέγοντος:

Φροντιστήρια Ειρμός

«εἰ δυνηθείητε, ἂν σχοίη».

Υπόθεση: «εἰ δυνηθείητε (δυνηθεῖτε)», εἰ + ευκτική

Απόδοση: «ἂν σχοίη», δυνητική ευκτική